

Holtkapel, ca. 1980.

Madonna met Kind,
getooid met rijkscepter
en rijksappel.

Prentbriefkaart, Beverst –
Holt.

LIGGING

De Holtkapel, in de omgeving waarvan de kluis naar verluidt gestaan heeft, staat in het gehucht Holt te Beverst (tot 1878 hoorde Holt bij de gemeente Bilzen), aan de weg van Hasselt naar Bilzen. Parochie Sint-Geertrui te Beverst (tot 1839 parochie Sint-Mauritius, Bilzen). Volgens Willems vervangt de huidige Holtkapel een oudere kapel die hogerop naar Bilzen toe gelegen was. Uit de bronnen blijkt echter niet dat de kluis van Holt aan deze kapel verbonden was.

PATROON

Niet gekend.

BRONNEN

Hasselt, Rijksarchief, *Stadsarchief van Bilzen*, nr. 34: besluitenregister, 1775-1778.

BIBLIOGRAFIE

J. Paquay, *Bilsen voorheen. Geschiedkundige schets*, Bilzen, 1926, 232. De gegevens van Paquay werden letterlijk overgenomen door C. Willems, *Geschiedenis van Beverst*, VIII: 'Kapellen', in *Limburg*, 1937, 18, 93-94 en x: 'Onderwijs', *ibid.*, 155. De kapel en het Mariabeeld in de kapel worden afgebeeld in H. Ooms, *Onze-Lieve-Vrouw in Limburg*, 1959, tussen p. 18 en 19.

GESCHIEDENIS

De kapel werd in 1669 gebouwd om het Onze-Lieve-Vrouwbeeld dat daar toen tegen een boom hing, te kunnen plaatsen.

In *Bilsen Voorheen* vermeldt wijlen deken Paquay de opening op 27 januari 1775 van een school in de kluis van Holt door Hendrik Dillet, eremijt broeder der Derde-Orde van Sint-Franciscus, en de aanvraag van Wijnandus Vijgen op 6 december 1778 om zich bij broeder Dillet te voegen 'om samen in den eremijten staat te mogen leven en in hunne kluis schoole te houden'. Paquay noemt de eerste

kluizenaar in Holt Dillet, maar in de bronnen wordt hij naast Dillet ook Delidt genoemd. Omdat hij zelf handtekende met de naam Delidt, wordt in deze bijdrage deze schrijfwijze aangehouden.

De versie van Paquay kan licht de indruk wekken dat de twee eremieten in Bilzen met open armen ontvangen werden en dat zij zich inderdaad beiden in Holt gevestigd hebben en er de jeugd onderwijs verstrekten. De auteur baseerde zich echter uitsluitend op twee bronnen: het verzoekschrift van Delidt om in Holt een kluis te bouwen, en het verzoekschrift van Vijgen om zich bij hem te voegen. Het besluitenregister van de stadsmagistraat voor de periode 1775-1778 bevat echter naast de tekst van de verzoekschriften van Delidt en Vijgen, ook de reactie van het stadsbestuur op hun aanvragen. Die geven een heel ander beeld van de houding van het stadsbestuur tegenover de kandidaat-eremieten die zich in het Bilzerse wilden vestigen, dan hetgeen door Paquay, en in navolging van hem ook door Willems, gesuggereerd wordt.

Holt was indertijd een gehucht van Bilzen, en zoals alle vreemdelingen die zich op het grondgebied van de stad wilden vestigen, moesten de eremieten daarvoor toelating krijgen van de stadsmagistraat van Bilzen. Het beleid van de magistraat op dit vlak was er op gericht te vermijden dat mensen zonder middelen van bestaan zich op het grondgebied van de stad kwamen vestigen, om dan na verloop van tijd ten laste te vallen van de plaatselijke armentafel.

De aanvraag van Hendrik Delidt, die op 27 januari 1775 door de stadsmagistraat behandeld werd, en de aanvraag die Wijnand Vijgen op 6 december 1778 indiende, illustreren zowel de argumenten van de kandidaat-eremieten om zich in Bilzen te vestigen, als de procedure die zij daarvoor moesten volgen. De antwoorden van de stadsmagistraat maken duidelijk welk voorbehoud de stedelijke overheid maakte bij de vestiging van deze alternatievelingen binnen de gemeentegrenzen.

Voor Hendrik Delidt was het kluizenaarsbestaan geen stap in het onbekende. Van hem is immers geweten dat hij van 1765 tot 1768 de kluis van Oetsloven in Berlingen bewoonde. Hoewel aangenomen mag worden dat Delidt een geletterd man was, deed hij voor het opstellen van zijn aanvraag toch beroep op een professional. Arnold Bartels, die voor hem de supplicie opstelde, was een Bilzerse notaris, die

van 1763 tot 1796 in Bilzen instrumenteerde, en die van 1779 tot 1796 als schepen in de Buitenbank van Bilzen zetelde. Tussen 1780 en 1789 zou Arnold Bartels vijf keren tot burgemeester van Bilzen gekozen worden. Waarschijnlijk dacht Delidt zijn kansen op succes te vergroten door een invloedrijk man als Bartels in te schakelen.

Niet toevallig begint de supplicie van Delidt met aan te tonen dat hij niet helemaal zonder middelen van bestaan was. Van de weduwe van Libert Stijls had hij immers een stukje land van ongeveer twee roeden in Holt gekregen. Daar wilde hij een woning op bouwen *'om er te wonen en om er schoole te houden'*. Naast toelating om die woning op te trekken en er zich als kluizenaar in te vestigen, verzocht hij de stadsmagistraat ook om hem een reglement voor te schrijven waarin zou vastgelegd worden *'op wat maniere (hij) sijn in desen sal gedragen'*. Wat het school houden betreft, gaf hij echter meteen aan dat hij zich daar niet zonder meer toe wilde verplichten. Voorts beloofde hij geen overlast te zullen veroorzaken, maar integendeel een leven van dienstbaarheid aan de inwoners van Holt te zullen leiden.

Na beraad besloot de magistraat Hendrik Delidt toelating te verlenen in Holt een kluis te bouwen op de grond die hij er gekregen had. De voorwaarden die daar bij gesteld werden, maken echter duidelijk dat het stadsbestuur absoluut wilde voorkomen dat de kluis zou uitgroeien tot een groter complex, of dat de kluizenaar, indien hij armlastig zou worden, op kosten van de plaatselijke armentafel zou moeten onderhouden worden. Daarom moest de kluizenaar in de eerste plaats een *cautie* of waarborg stellen, waarop de schade die hij mogelijk ooit zou veroorzaken verhaald zou kunnen worden. Voorts mocht de eremiet in Bilzen niet meer goederen verwerven dan de grond die hij al gekregen had, en eventueel nog één à twee roeden waarop hij een groentetuin kon aanleggen. Leegloperij onder het mom van

een semi-religieus kluizenaarsbestaan zou in Bilzen niet geduld worden: eens hij zich in Holt gevestigd had, zou de eremiet zich ten dienste moeten stellen van de inwoners van Holt en Laar. Hij zou in zijn levensonderhoud moeten voorzien zonder zijn toevlucht te zoeken tot bedelarij: in heel Bilzen mocht hij geen aalmoezen vragen. Bovendien werd hem duidelijk gemaakt dat het feit dat hij als kluizenaar zou leven, niet betekende dat hij vrijstelling van belastingen zou krijgen. De stadsmagistraat liet op dit punt geen twijfel bestaan: hij zou zoals iedereen op zijn bezittingen zowel de gewone als eventuele bijzondere belastingen moeten betalen, en zowel de belastingen die al bestonden, als de belastingen die in de toekomst nog zouden ingevoerd worden. In het laatste artikel van het kluizenaarsreglement werd de kandidaat er op gewezen dat de toelating om zich in Holt te vestigen geen definitief karakter had. In het geval hij het reglement dat hem werd opgelegd zou overtreden, zou zijn permissie zonder meer worden ingetrokken. Tot slot onderwierp de stadsraad haar akkoord met de kandidaat-kluizenaar nog aan de goedkeuring van de inwoners van Holt en Laar.

Al deze voorwaarden schrokken Delidt niet af, en op dezelfde vergadering van de stadsraad waarin het reglement werd vastgesteld, verklaarde hij zich akkoord met deze regeling. Als waarborg stelde hij de twee roeden land die hij gekregen had, en de woning die hij daarop zou bouwen.

Twee dagen later, op 29 januari, kwamen de twee dorpsmeesters van Holt en Laar, in naam van de inwoners van beide gehuchten hun instemming betuigen met het feit dat Delidt zich als kluizenaar in hun midden zou vestigen.

Zoals Paquay en Willems in hun publicaties aangeven, kreeg Delidt in 1778 gezelschap van een tweede eremiet: Wijnand Vijgen. In de supplek die Vijgen op 6 december 1778 bij de Bilzerse stadsmagistraat indiende, blijkt dat hij zich op dat ogenblik al *'eene woonplaats had*

besorgt bij den godtvrugtigen broeder Henricus Delidt'. Hij woonde dus toen wellicht al in de kluis, en zijn aanvraag was er in dat geval op gericht zijn toestand te regulariseren. Vijgen verklaarde dat hij in Rome een patent gehaald had dat hem toeliet als eremiet en derde-ordeeling van Sint-Franciscus te leven, en dat hij zich daarbij wilde conformeren aan de regels die terzake door de bisschop waren afgekondigd. Hij had zich alvast bij Hendrik Delidt in Holt gevestigd *'om hem behulpzaam te weesen in sijne schoole'*. Nu was hem ter ore gekomen dat de magistraat *'oft eenige der zelve, zich daar mogelijk tegen zouden willen verzetten, hetgeen hem echter niet waarschijnlijk dunckt'*. Hij was er ook niet van overtuigd dat de stadsmagistraat wel bevoegd was om hem al dan niet toelating te verlenen zich als eremiet op haar grondgebied te vestigen. Stout verzocht hij de magistraat *'toch maar hem voor soo veel noodige permissie te verlenen om bij Delidt als eremiet te leven en er de jeugd te onderwijzen, en hem, indien het antwoord negatief zou zijn, te laten weten waerom hij hier toe niet saude moogen woonen'*.

Het antwoord van de burgemeesters en de magistraat van Bilzen kwam nog dezelfde dag, en was kort en krachtig: zij verklaarden *'die versogde permissie noodig te zijn, en wijgeren aen den suppliant de zelve om redenen ons bekend'*. En daar kon Vijgen het mee doen. Hoe het verder verliep met de kluis en de school van Delidt is niet bekend. Wel is het duidelijk dat de afwijzende houding van de stedelijke overheid tegenover de uitbreiding van de kluis de levensvatbaarheid van het initiatief van Hendrik Delidt fnuikte. In de volkstelling van 1794 wordt dan ook geen kluizenaar in Holt meer vermeld.